

III RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 11 (1).**

1926. a.

III Riigikogu koosolek 4. oktoobril 1926. a. kell 17.

Kokku on tulnud 91 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, siseminister **H. Laretei**, välisminister **F. Akel**, sõjaminister **J. Soots**, rahaminister **L. Sepp**, haridusminister **J. Lattik**, põllutöominister **O. Köster**, töö-koolekandeminister **O. Tief**, teedeminister **A. Kerem**, kohtuminister **J. Sepp**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**.

Päevakord:

1. Vabariigi Valitsuse vastamine L. Johanson'i küsimisele tubakavabrikantide kasu kohta tubakatollide tõstmise läbi.

2. Vabariigi Valitsuse vastamine V. Griгорjev'i, P. Baranin'i ja M. Kurtschinsky arupärimisele raha laenamise ja ärialal sõlmitavate lepingute juures seadusvastaste protsentide võtmise asjas.

3. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele sõjavõimude vahelesegamise asjus Kreenholmi vabriku tööliste majandusliku streigi takistamiseks.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Koosolek algab kell 17.13 min.

Juhataja **K. Einbund**: Avan Riigikogu koosoleku ja ühtlasi III Riigikogu 2. istungjärgu.

1. Päevakorra täiendamine. Päevakorra täiendamise kohta on rkl. Liigand'ilt ettepanek — võtta päevakorda esimese punktina komisjonide täiendavad valimised. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

See on päevakord kindlaks määratud.

Enne päevakorra juurde asumist on sõna sekretäril teadaande korras.

2. Teadaandmine muudatuste kohta Sekretär **M. Juhkam**: Riigikogust 24. septembril 1926. a. tagasi-

astunud Aleksander Kaal'i — põllumeeste kogude Saaremaa valimisringkonna nimekirja järgi — asemele kutsuti Riigikogu töödets osa võtma Otto Pukk.

Riigikogust 30. septembril 1926. a. tagasiastunud Peeter Põllu — Eesti rahvaerakonna Tartumaa valimisringkonna nimekirja järgi — asemele kutsuti Riigikogu töödest osa võtma August Tõllasepp.

3. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Riigikogu juhatause poolt on komisjonidesse antud:

1. Kaitsevæosade ja asutuste alla võetud ruumide üürinormide maksvuse pikendamise seadus — oma-

valitsuse komisjoni.

2. Läänemere geodeetilise konventsiooni kinnitamise seaduseelnõu — väliskomisjoni.

3. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse muutmise seaduseelnõu — riigikaitse komisjoni.

4. Tuletõrje seaduse muutmise ja täiendamise seaduseelnõu — omavalitsuse komisjoni.

4. Teadaandmine Riigikogu liikmete koosolekuil puudumiste kohta augustikuul. Sekretär **M. Juhkam** kannab ette ülalnimetatud teadaande. (Vaata otsuste protokoll nr. 11/1 lisa nr 4).

5. Komisjonide täiendavad valimised. Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Liigand'ilt on teadaanne tulnud, et

tema rahaasjanduse komisjoni liikme kohustused maha paneb. Eesti rahvaerakonna Riigikogu rühma nimel teeb rkl. Liigand järgmise ettepaneku: rahaasjanduse komisjoni liikmeks valida rkl. August Tõllasepp ja hariduskomisjoni liikmeks — Riigikogust lahkunud prof. Põllu asemele — rkl. Vestholm. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on nimetatud Riigikogu liikmed vastavatesse komisjonidesse valitud.

6. Vabariigi Valitsuse vastamine rkl. Johanson'i küsimisele tuba- Rahaminister **L. Sepp**: Väga austatud härrad Riigikogu liikmed! Tubakavabriku ladudes, mis aktsiisiametnikkude kontrolli

kavabrikantide all, nimetamisväärt taga-
kasu kohta tu- varasid ei olnud, kuid olid
bakatollide töst- tollivalitsuse oma laos ole-
mise läbi. vate kaupade hulgas. Üld-
 se kokkuvõtlikke andmeid ei ole, ja need and-
 med ei annaks meile õiget pilti, sest seal on
 segamini transiit- ja importkaubad. Pealegi
 ei ole kaubad kaubasaatjate, vaid speditsooni
 kaupade nimel. Tagantjärele tubakavabrikute
 raamatute ja aruannete põhjal on võimalik
 kindlaks teha, et tubakavabrikantide kasutada
 oli tubakaid umbes 245 miljoni marga eest.
 See tagavara ei ole tekkinud 1924./25. aastal.
 Nii kuidas statistika keskbüroo andmed näi-
 tavad, ja nagu tubakavabrikute aruanded
 kinnitavad, on 1924./25. a. sissevedu kõikunud
 50.000 puuda ümber, mis täpselt vastab aasta
 tarvitusele. Tubakavabrikandid seletavad
 alalise tubakatagavara olemasolu sellega,
 et teatavate tubaka- ja paberossisortide
 ja märgi alalhoidmiseks on tarvis alaliselt ühe
 headusega tubakat segada värskelt osetavate
 tubakatega. Seda näeme ka praegu, kus pärast
 tollikõrgendust tubakat uue tolliga umbes 12½
 tuhat puuda sisse veetud, mida jällegi segatakse
 endiste tubakasortidega. Suurem osa tähenda-
 tud tubakat seisis nominaalselt a/s. „Laferm“
 nimel, kuna aga teistel „Laferm“ kontserni
 kuuluvatel vabrikutel — A. Reier'il ja „Ha-
 vanna“ mingisuguseid tagavarasid ei olnud,
 ja suurem osa sellest tagavarast tubakavab-
 rikutele „Tubak“ ja „Astoria“ kuulus, kes
 seda ostnud „Laferm“ kaudu, siis jagunes
 tähendatud tubakatagavara viie vabriku vahel
 ära. Kuna tolliladudes olev tubak arvatavasti
 kõik revideeriti ja selletõttu hiljem vastavalt
 madalalt tolliti, siis on täiesti õigustatud küsi-
 mus, kas vabrikud tekkinud olukorda ära kasu-
 tades pole saanud liigkasusid. Arvamine, et
 tubakavabrikud on saanud kasu umbes 50
 miljonit, on tekkinud oletustest, et tollitõus
 umbes 2000 marka puudalt on täielikult ära
 kasutatud, mis 25.000 puudalt 50 miljonit välja
 teeb. Kui meie aga tegelikku hindade liikumist
 vaatleme, siis näeme, et see arvamine ei
 ole põhjendatud. Tubakahinnad olid enne
 tollikõrgendust: väljamüügihindad 240, 280,
 300, 360, 480, ja 600 marka. Praegu on välja-
 müügihindad — 240, 300, 400, 520, 640.
 Seega näeme, et kaks esimest sorti 240 ja 300
 marka endiseks on jäänud, kuna kallimate
 tubakasortide hinnad brutto 40 marga võrra
 tõusnud on.

See 40 marka ei ole aga puhas vabriku
 teenistus, vaid see jaguneb ära. Aktsiis tõuseb
 selle läbi, et hind kallim on. Selle hinnakõr-
 genduse kalkulatsioon oleks järgmine: kaup-
 meestele 20%, see võtaks 8 marka maha; akt-
 siis 30%, mis võtaks maha 12 marka; kultuur-

kapital, mida läinud aastal veel ei olnud, 0,36.
 Jääks järele tubakavabrikutele tegelik kasu
 tollitõstmise tagajärjel 19,64 marka. Kui seada
 seda kõrvu tollitõstmisega, see oli 52 marka,
 siis ei ole näha, et vabrikud vähemalt tubaka-
 hindade juures oletatud liigkasu kätte oleksid
 saanud. Mis paberossitulusse puutub, siis on
 siin orienteerumine raskem. On üldiselt teada,
 et 1925. a. tekkinud võistluse tagajärjel eestkätt
 odavamad paberossisordid odavamalt müügile
 tulnud, mis vabrikutele läbisegi kindlat kahju
 andis. Kui võrdleme käesolevaid hindu norma-
 maalhindadega, vähemalt nendega, mis enne
 sõda olid, siis näeme, et ka siin võrdlus praeguste
 hindade kasuks välja kujuneb. Ma võrd-
 len III sordi paberossi hindu 1924. a. lõpul
 ja praegu, sest tähendatud sordi tarvitamine
 on 70—75% üldmäärast ja sellepärast otsus-
 tava tähendusega. 1924. a. lõpul oli III sordi
 hind tuhande pealt 1.000 mk. Kui seal võtta
 kaupmeestele 20%, aktsiisi 35% ja tolli 1614
 marka puuda pealt maha, siis jääks vabrikutele
 puhtalt üle tuhande pealt 388 marka. Praegu
 on III sordi väljamüügihind 750 marka. Kui
 siin samuti võtta kaupmeestele 20%, aktsiis
 35% ja vana tollimäär, siis jääks vabrikutele
 järele 268 marka. Seega sai iga vabrik 1924. a.
 iga III sordi paberossi tuhandelt 120 marka
 puhtalt rohkem omale, kui praegu, kusjuures
 oletame, et vabrikud praegu ainult endise tol-
 limääraga tubakat tarvitavad, mis aga õige ei
 ole, sest, nagu eelpool näitasin, on viimasel
 poolaastal ka uue, kõrgendatud tolliga sisse
 toodud. Kuna teiste sortide hinnad umbes
 on analoogilised, ei ole sellepärast erilist põh-
 just oletada, et vabrikud praegu liigkasuga töö-
 tavad, — seda oleks ehk rohkem põhjendatult
 võidud öelda 1924. a. Kui palju aga praegune
 hind vabrikutele kasu annab, selgub lähemalt
 aasta lõpuks. Huvitusetu ei ole aga sellel
 kaalutlemisel hindade võrdlus Lätiga, kus
 maksab kauemat aega meie praegune tollimäär
 ning aktsiisimaksud võrduvad umbes meie
 omadele, olgugi, et neid teise süsteemi järgi
 võetakse. Meie näeme, et Lätis maksab III
 sordi paberossi tuhat 800 Läti rubla, see on
 1.160 Eesti marka. Kui oletame, et meie praegune
 hind on 750 marka, mis endiste tollitaga-
 varade juures kalkuleeritud, kuna aga võime
 arvata, et endiste tagavarade lõppemise puhul
 hind uue tubaka juures tõuseb, siis oleks see
 vastavalt tollile brutto 141 või lõpulikult 891,
 see on ligi 900 marka, nii et ikkagi umbes 260
 marka oleks meie hind odavam, võrreldes
 Lätiga, kuna tingimused ühesugused. Ei ole
 sellepärast mingisuguseid andmeid, et meie
 tubakavabrikud praegu liigkasu saaksid või
 seda vähemalt käesoleval aastal saanud oleksid.
 Peab aga siiski tähendama, et käesoleva küsimu-

se puhul tubakavabrikute tegevuse kohta andmeid uurides selle tööstuse arenemises ja tegevuses oma varjuküljed ei puudu. Nagu tähendasin, ei võimalda välised tõuked ja asjaolud, nagu tollitõstmised jne. seal liigteenistust, küll on aga seda võimaldanud omavahelised kokkulepped, nagu seda näitavad võrdluseks etteroodud 1924. a. lõpu hinnad, mida mina kindlasti liighindadeks pean. Kui arvata, et seda seisukorda võib tervendada uus tekkiv võistlus, siis teab sellejuures kahtlemata igaüks, et võistlusel raisatud summad ja kulud lõppude-lõpuks ikkagi ainult tarvitaja kinni maksab.

Pikemalt asja järele kaaludes olen jõudnud veendumusele, et ainukene tee ja ainukene abinõu tubakatööstuse olude saneerimiseks oleks ikkagi riiklik tubakamonopol. Vastava seaduseelnõu olen välja töötanud ja käesoleval nädalal esitan selle Vabariigi Valitsusele. Mul on eeldusi, et Vabariigi Valitsus selle elnõu põhimõttelikult heaks kiidab ja soovida jääb, et ka Riigikogu samale seisukohale asuks ja seadusekava vastu võtaks, mis võimaldaks monopoli maksmapaneku arvates 1. jaanuarist 1927. a., ja mis mitte üksi tööstusolude saneerimiseks kaasa ei aitaks, vaid ka riigile tuntavaid sissetulekuid annaks, ilma et maksukoorem selle läbi tõusta pruugiks.

7. Vabariigi Valitsuse vastamine V. Griгорjev'i, P. Baranin'i ja M. Kurtschinsky arupärimisele raha laenamise ja äri alal sõlmitavate lepingute juures seadusvastaste protsentide võtmise asjas.

tuvad kuni 400% aastas. Seega eksploatatakse kohalikud rahvakihid ja pannakse aineliselt väljapääsemata seisukorda. Palume seletust: Kas ülaltähendatud lubamata ja seadusvastased asjaolud vastavad tööoludele, ja mis kavatseb Vabariigi Valitsus ette võtta, et seda hädaohtu kõrvaldada."

Vabariigi Valitsuse nimel on mul au teatada, et üksikud liiakasuvõtmised Petserimaal tõesti aset on leidnud. Nende kohta on protokollid kokku seatud ja praegu on kohtu-uuri ja toimetuses 10 sarnast asja. Nimelt on üks nendest, kus asi on üles võetud nuhtlusseaduse § 1707. põhjal ja teised hangeldamise ja liiakasuvõtmise

seaduse alusel. Edasi on selles asjas kohtupalati prokurör läinud kuu keskel Petserisse sõites seal korralduse teinud nii välis- kui ka kriminaalpolitseile, sarnaseid asju kõikkülgelt jälgida ja on vastavad korraldused teinud niihästi kohalikule prokurörile kui ka kohtu-uurijale, et neid asju kiiresti lahendada ja kohtule kiires korras ette kanda.

P. Baranin (vn): С формальной стороны мы могли бы быть удовлетворенными ответом правительства, но так-как в связи с нашим запросом необходимо осветить финансовую политику Эсти банка, поэтому мы предлагаем по ответу правительства открыть прения и перенести таковые на следующее заседание.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Baranin'i poolt on ettepanek tehtud, läbirääkimisi Vabariigi Valitsuse vastamise puhul pidada järgmisel arupärimis-koosolekul. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

8. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele sõjavõimude vahelesegamise asjus Kreenholmi vabriku tööliste majandusliku streigi takistamiseks.

Siseminister H. La-retei: Austatud härrad Riigikogu liikmed! Arupärimises on esitatud kaks küsimust: 1) kas on teada Vabariigi Valitsusel, et politsei ja sõjaväevõimud on surveavaldamisega Kreenholmi töölisi takistanud oma majanduslikke nõudmisi seaduslike abinõudega teostamast, ja 2) kas võtab Vabariigi Valitsus vastutusele need võimukäsitajad, kes end seganud töölise ja ettevõtjate omavahelisesse võitlusesse, asudes ähvardustega toetama ettevõtjaid tööliste vastu?

Teine küsimus käsitleb muidugi esimesest tekkivaid järeldusi, ja vastus sellele järgneb esimese küsimuse vastusest.

Arupärimise peale vastates pean tähendama, et valitsusele ei ole teada politsei ja sõjaväevõimude surveavaldusi Kreenholmi vabriku tööliste peale nende nõudmiste seaduslike abinõudega teostamisel. Küll on teada, et politsei ja sõjavõimud on samme astunud, et ära hoida seaduste- ja korrariikkumisi, mille järeldused oleksid olnud rikkujate vastutuselevõtmine ja karistamine. Vastavad võimud on talitanud sealjuures ilma mingisuguseid ähvardusi ette toomata. Ei saa ju ähvardusteks lugeda määruste ettelugemist ühes karistusnormidega määruse rikkumise eest. Vastasel korral

oleksid ja ähvardusteks kõik seadused, milles karistusnormid on ette nähtud.

Asjakäik on olnud järgmine: ühel ajal jutudega alammeistrite streigivõimalustest on teatavaks saanud, et ei taheta piirduda ainult sellega, vaid tahetakse sundida tööd seisma panema ka elektriijaama ja teiste tähtsamate osakondade töölisi. Seda on öelnud enne streiki ka üks streigikomitee liikmetest. Samuti on teatavaks saanud ähvardused elektriturbiini ja teisi masinaid rikkuda, kui vabrikuvälitsus töölistele vastu ei tule. Narva elektriijaamas oli aga streik keelatud siseministri sundmäärusega 19. maist 1921. a., mis järgmist lausub: „§ 1. Igasugused streigid vabariigi raudteel, raudteeasutustes, mis liikumisega ühenduses, välja arvatud raudtee abiettevõtted, posti-telegrahvi-telefoni asutustes ja posti-ametkonna tehnilises teenistuses, sadamakaptenile alluvatel veolaevadel, linnade elektri- ja gaasivabrikutes, veevärkides, riigi väärtmärkide trükikojas, leivavabrikutes, samuti ka neil aladel ja neis ettevõtetes streigile väljakutsumised ja streigile ässitamised on keelatud. § 2. Teadmatuses töölt lahkujad peavad võimude ehk oma tööjuhatause nõudmisel viibimata tööle ilmuma. § 3. Süüteod, mis ette nähtud V. nuhtlusseaduse paragrahvides, eraldada üleüldisest kohtupidamise korrast ja anda sõjakohtute kätte arutamiseks.“ Et ära hoida määrusevastaseid ülesastumisi, tegi garnisoniülem korralduse, elektriijaama töölistele ette lugeda veel kord 1924. a. detsembrikuu ettekirjutust, milles 1921. a. sundmääruse põhjal ära keelatakse streikimine elektriijaamas, ja milles on öeldud, et määruserikkujad vastutusele võetakse sõjapiirkonnas maksvate seaduste järgi, ja laskis välja panna kordnikud elektriturbiini ja jaama juurde võimalikkude korralduste ärahoidmiseks.

Et korrarikummise kartused põhjendatud olid tõendab osalt see, et töölised soovi avaldasid, et ka teele kõvendatud valve asetataks, et koju minnes keegi kallale ei kipuks. Töölistele loeti ettekirjutus ette ja paluti allkirjandada, et neile ettekirjutus teatavaks on tehtud. Mingisuguseid tööesundumisi selles juures ei ole. Kuna töölised allkirja ei andnud, avaldas garnisoniülem siseministri sundmääruse kirjalikult ühes oma sundmäärusega, milles keelab ära elektriijaama ruumidesse mineku ilma kirjaliku loata.

Need korraldused sündisid selleks, et ära hoida sundmäärusest üleastumisi. Ei ole mingisuguseid takistusi tehtud selleks, et takistada seaduslikku streiki ega ole ka ähvardusi ja survet avaldatud tööliste streigivabaduse kitsenduseks. Sundmäärusest üleastumist ei saanud aga lubada ei politsei ei sõjavõimud, kuna selle tagajärg oleks olnud piiri ääres, sõjaseaduse piirkonnas oleva linna kodanikkude ja kõigi kaitseasutuste ja sõjaväe pimedassejätmine, mis aga lubamatu on.

Juhataja **K. Einbund**: Kas arupärijad on vastusega rahuldatud?

L. Johanson (stp): Arupärijad ei ole vastusega rahuldatud. Teen ettepaneku, läbirääkimisi pidada järgmisel arupärimis-koosolekul.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek, läbirääkimisi pidada järgmisel arupärimis-koosolekul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

■ Päevakord on läbi. Sõnasoovijaid järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta ei ole. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 17.40 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Sekretär **M. Juhkam**.